

Özgün Araştırma

Erken Yıllarda İki Dilde Eğitim: Öğretmenlerin Bakış Açısıyla Etki ve Sonuçların İncelenmesi

Hülya Tercan ¹ , Ceren Tercan ²

Gönderim Tarihi: 7 Kasım, 2019

Kabul Tarihi: 8 Temmuz, 2020

Basım Tarihi: 31 Aralık, 2020

Öz

Amaç İki dilde eğitim, yaklaşık 50 yılı aşkın bir süredir birçok ülkede eğitimsel bir seçenek olarak uygulanmaktadır. Literatür incelendiğinde alanda yapılan çalışmaların genellikle derleme özelliğe oldukları dikkat çekmektedir. Son yıllarda ülkemizde de giderek yaygınlaşan iki dilde okul öncesi eğitim ile ilgili planlanan bu çalışmanın amacı, erken yıllarda iki dilde eğitim alan 2-6 yaş aralığındaki çocukların iki dilli sürece adaptasyonu, geçirdikleri aşamalar ve verilen tepkilerin öğretmenlerinin gözünden incelenmesidir.

Gereç ve Yöntem: Araştırmada uygun veriler elde edilebilmek için araştırma tekniklerinden nitel teknik kullanılmıştır. Bu kapsamda Ankara ilinde iki dilde eğitim veren bir okul öncesi eğitim kurumundaki okul öncesi öğretmenleri ve İngilizce öğretmenleri ile yarı yapılandırılmış bireysel görüşmeler yapılmıştır. Verilerin analizinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır.

Bulgular, Sonuç: Bu araştırmanın sonucunda, öğretmenlerin cevaplarından elde edilen bulgular çocukların genel gelişimsel özellikleri ve iki dilli eğitim sürecine etkisi, iki dilli eğitime uyum süreci, iki dilli eğitimin çocuklara etkileri, iki dilli eğitim sürecinde aile tepkileri, iki dilli eğitim ile ilgili öneriler ana temaları ile ilişkilendirilmiş, bulgular direk alıntılar şeklinde sunulmuştur. Bu çalışmanın sonuçlarının, bu alanda çalışan uzmanlara, ailelere ve iki dilde eğitim alan çocuklara olumlu çıktıları olacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: İki dillilik, iki dilde eğitim, erken çocukluk

¹**Hülya Tercan (Sorumlu Yazar)** Hacettepe Üniversitesi, Sıhhiye Yerleşkesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, 6. Kat. Samanpazarı/Ankara, Türkiye. Tel no:03123051526. e-posta: hulya.tercan@hacettepe.edu.tr.

²**Ceren Tercan** AKD Eğitim Kurumu, Cengizhan, Sultan Fatih Cd. No:51, 06480 Mamak/Ankara, Tel No: 0(312) 390 90 56, e-posta: cerenimo_26@hotmail.com

* Bu makale IV.Uluslararası Çocuk Gelişimi Kongresi'nde sözlü bildiri olarak 'Erken Yıllarda İki Dilde Eğitim: Öğretmenlerin Bakış Açısıyla Etki ve Sonuçların İncelenmesi' adı ile sunulmuştur.

Original Research

Bilingual Education in Early Years: Investigation of Impacts and Results from Teachers' Perspective

Hülya Tercan ¹, Ceren Tercan ²

Submission Date: 7th of November, 2019 **Acceptance Date:** 8th of August, 2020 **Pub.Date:** 31st of December, 2020

Abstract

Objectives: Bilingual education has been practiced as an educational option in many countries for over 50 years. When the literature is examined, it is noteworthy that the studies in the field are generally compiled. The aim of this study, which is planned about bilingual preschool education which has become more widespread in our country in recent years, is to examine the adaptation of bilingual children to bilingual process in early years, their stages and the reactions of the teachers.

Materials and Methods: Qualitative technique was used in order to obtain appropriate data. In this context, semi-structured individual interviews were conducted with preschool teachers and English teachers at a bilingual preschool in Ankara. Descriptive analysis technique was used for data analysis.

Results - Conclusion As a result, the answers from the teachers are related to the general developmental characteristics of children and their impact on bilingual education process, the process of adaptation to bilingual education, effects of bilingual education on children, family responses in bilingual education process, suggestions on bilingual education are presented as direct quotations. The results of this study are expected to have positive outcomes for parents and the children who are trained in this field.

Keywords: *Bilingualism, bilingual education, early childhood*

¹**Hülya Tercan (Corresponding Author)** (Hacettepe University, Health Campus, Faculty of Health Sciences, Child Development Department, 6th Floor. Samanpazarı / Ankara, Turkey. Tel no: 03,123,051,526. E-mail: hulya.tercan@hacettepe.edu.tr

²**Ceren Tercan** (AKD Educational Institution, Cengizhan, Sultan Fatih Street. No: 51, 06480 Mamak / Ankara, Tel: 0 (312) 390 90 56, e-mail: cerenimo_26@hotmail.com

* This article was presented as an oral paper at the 4th International Child Development Congress with the title of 'Bilingual Education in Early Years: A Study of Impacts and Results from a Teachers' Perspective'

Giriş

Geçmişten günümüze iki dillilik için birçok tanım ve terim kullanılmıştır. İki dillilik olgusunun dinamik bir süreci içermesinden kaynaklanan bu durum aynı zamanda tüm dünyada, uzun yıllardan bu yana tartışmalı bir konu olmuş ve en başından beri tartışmalar siyasi söylemlerle iç içe geçmiştir (Nieto, 2009; Ovando 2003; Gándara ve Escamilla, 2017). Mackey (1970)'e göre, aynı birey tarafından iki veya daha çok dilin alternatif şekilde kullanımı olarak tanımlanan iki dillilik Bloomfield (1962)'e göre, her iki dilin de iyi bir şekilde kullanılabilmesini gerektirir. Buna karşın Haugen, (1971) karşı dilde anlamlı ifadeler ortaya koyabilmek noktasında iki dillilikten söz edileceğini belirtmiştir (Mackey, 1970; Haugen, 1971; Bloomfield, 1962; Yılmaz, 2014). İki dilli eğitim ise, daha geniş bir yelpaze olarak bir dizi özel koşul için tasarlanmış eğitim programlarını içeren bir terimdir (Bialystok, 2016). İki dildeki eğitim programları ile ilgili en çok çalışılan ve üzerinde anlaşılan konular, özellikle erken yıllarda verilen ikinci dilde eğitimin, hem bilişsel gelişimi hem de dil gelişimini olumlu yönde etkilediğidir (Pontier ve Gort, 2016; Van Rinsveld vd., 2015). Yoğunlukla dil gelişimi ve iki dillilik ile ilgili yapılan çalışmalar, iki dilli çocukların tek dilli çocuklarla karşılaştırıldıklarında dili işleme ile ilgili becerilerde daha iyi performans sergilediği sonucunu ortaya koymaktadır. Bu durumun iki dilli çocukların, dilin yapısını erken dönemde kazanmalarından kaynaklı olabileceği üzerinde durulmuştur (Cook, 2016; Garrity vd., 2018).

Erken yıllarda ikinci bir dilin öğrenimi ile ilgili literatür, yaşamın ilk yıllarının ikinci bir dilde eğitime yönelik temel becerilerin ve tutumların oluşturulması için oldukça önemli dönemler olduğunu söylemektedir (Bialystok, 2016; Dennaoui vd.,2016). Buna paralel olarak okul öncesi eğitim kurumlarında ana dilde eğitim veren bir öğretmenin yanı sıra ikinci bir dilde de öğretim yapılması, ülkemizde son 10 yılda oldukça yaygın bir uygulama haline gelmiştir. Okul öncesi eğitimin temel amacı, çocukların genel ve akademik gelişimlerini destekleyecek temel becerileri oluşturmaktır. Bu doğrultuda okul öncesi eğitim programının iki dilde sunulması iki öğretmenin de ikinci bir dil bağlamında yan yana çalışırken, yalnızca dilbilgisi uygulamalarını değil aynı zamanda içerik öğretme yaklaşımlarını da koordineli olarak vermelerini gerektirmektedir (Gort ve Pontier, 2013). Bu nedenle bu çalışmanın amacı, iki dilde verilen eğitimin okul öncesi öğretmenleri ve sınıfta bulunan ikinci dil öğretmenin bakış açısıyla etki ve sonuçlarının incelenmesinin yanı sıra, iki dilde eğitim sürecinin nasıl ilerlediğine odaklanmaktadır. Dolayısıyla, erken çocukluk yıllarında öğretmenlerin bakış açıları ile dil sonuçları, bilişsel çıktılar ve programların genel uygunluğu gibi belirli soruları ele alması yönüyle, ülkemizdeki uygulamalar hakkında detaylı bilgi vereceği düşünülmektedir.

Gereç ve Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, araştırma süreci ve verilerin çözümlenmesinde kullanılan istatistiksel tekniklere yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

Araştırma nitel araştırma modeline ve fenomenoloji desenine göre tasarlanmıştır. Fenomenolojik yaklaşım, etkili, duygusal ve sıklıkla yoğun insan deneyimlerini çalışmak için oldukça etkili bir yaklaşım olarak görülmektedir (Merriam ve Tisdell, 2015). Araştırmanın amacına ulaşmada uygun veriler elde edebilmek için nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu çalışmada görüşme türlerinden yarı yapılandırılmış görüşmeler tercih edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde, görüşme soruları araştırmacı tarafından önceden hazırlanmış olsa da, görüşmedeki gelişmelere göre yeni sorular düşünmek ve sormak gerekebilir. Bu nedenle araştırmacı görüşme sırasında katılımcılara kısmi esneklik sağlayarak oluşturulan soruların yeniden düzenlenmesine, tartışılmasına izin vermektedir (Ekiz, 2003; Karasar, 2009). Yapılan bu çalışmada öğretmenlerin istenmeyen davranış sorunları hakkında görüşleri alınırken yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiş ancak sorularda herhangi bir değişiklik yaşanmamıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Ankara ilinde görüşmelerin gerçekleştirildiği ve iki dilde eğitimin verildiği bir özel anaokulunda görev yapan okul öncesi öğretmenleri ve İngilizce öğretmenleri oluşturmaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde; çalışmaya gönüllü olarak katılma ve iki dilde eğitim verilen bir kurumda aktif olarak öğretmenlik yapma sınırlılıkları göz önünde bulundurulmuştur.

Çalışma grubunu oluşturan öğretmenlere ait demografik özellikler ve çalışılan çocuk grubu ile ilgili bilgiler Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1. Öğretmenlere Ait Demografik Özellikler

Demografik Özellikler		n	%
Cinsiyet	Kadın	9	100
	Erkek	0	0
Yaş	18-25	2	22,2
	26-34	7	77,7
	35-44	0	0
	45 ve üstü	0	0
Öğrenim Durumu	Lise	0	0
	Ön Lisans	2	22,2
	Lisans	6	66,6
	Lisans üstü	1	11,1
Branşı	Okul öncesi öğretmenleri	5	62,5
	İngilizce Öğretmeni	4	37,5
Aktif öğretmenlik yaptığı süre	1 yıldan az	2	22,2
	1-4 yıl	4	44,4
	5-9 yıl	3	33,3
	10 yıldan fazla	0	0
Sorumlu olduğu yaş grubu	2-3 yaş	2	22,2
	4 yaş	4	44,4
	5 yaş	3	33,3
Gruptaki öğrenci sayısı	1-10	3	33,3
	11-20	5	55,5
	20'den fazla	1	11,1

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veriler, özel anaokulunda görev yapan okul öncesi öğretmenleri ve İngilizce öğretmenleri hakkında demografik bilgileri toplamak için oluşturulan *Genel Bilgi Formu* ve öğretmenlerin istenmeyen davranışlar hakkında görüşlerini belirlemeye yönelik yarı yapılandırılmış *Görüşme Formu* kullanılarak elde edilmiştir.

Genel Bilgi Formu: Bu form, öğretmenlerin cinsiyet, yaş, aktif öğretmenlik süresi, sorumlu oldukları yaş grubu gibi bazı demografik özelliklere ilişkin sorulardan oluşmaktadır.

Görüşme Formu: Bu formun hazırlanmasında öncelikle araştırmanın amacı göz önünde bulundurulmuş ve konu hakkında literatür taraması yapılmıştır. İlgili literatür araştırması sonucunda bu çalışma kapsamında yer alabilecek soru sayısı göz önünde bulundurularak yarı yapılandırılmış Görüşme Formu'nun soruları hazırlanmıştır. Görüşme Formu'nda, öğretmenlere; iki dilde eğitim alan 2-6 yaş aralığındaki çocukların iki dilli süreçte adaptasyon düzeyleri, geçirdikleri aşamalar ve her yaş grubuna özgü çocukların ve ailelerin verdikleri tepkilere yönelik sorular yöneltilmiştir.

Veri Toplama Süreci

Veri toplama sürecinde öncelikle kurum idaresine ve öğretmenlere çalışmanın içeriği ve süreci hakkında bilgi verilmiştir. Öğretmenlerle yapılan ön görüşmelerde; çalışmanın amacı,

tahmini görüşme süresi ve görüşmenin ses kaydı kullanılarak yapılacağı açıklanmıştır. Görüşme yapmayı gönüllü olarak kabul ettikleri takdirde, katılımcılara uygun bir zaman diliminde çalışmanın gerçekleşeceği bilgisi verilmiştir. Katılımcıların araştırmacı tarafından hazırlanan "Gönüllülük Bilgilendirme Formu"nu imzalamaları istenerek, araştırmanın amacı ile çalışma koşullarına gönüllü olarak katılımları sağlanmıştır.

Yapılması planlanan görüşmeler, öğretmenlere uygun olan zamanlarda araştırmacı tarafından bire bir yüz yüze görüşmeler şeklinde gerçekleşmiştir. Araştırma verileri, ses kayıt cihazı kullanılarak toplanmıştır. Görüşmeler yaklaşık on beş-yirmi dakika sürmüştür.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde öncelikle ses kaydı alınarak yapılan görüşmeler, araştırmacı tarafından çözümlenmiştir. Görüşme formundan elde edilen veriler, betimsel analiz kullanılarak incelenmiştir. Betimsel analizde veriler, önceden hazırlanmış temalara göre düzenlenebileceği gibi, araştırma sırasında ortaya çıkan sorular ya da boyutlar da dikkate alınarak sunulabilmektedir. Betimsel analizde amaç, elde edilen bulguların okuyucuya düzenlenmiş ve yorumlanmış şekilde sunulmasıdır. Bu amaçla, bireylerin görüşleri doğrudan alıntılarla verilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Araştırmada elde edilen veriler, araştırmacı tarafından düzenlenmiş ve temalar ile ilişkilendirilerek yorumlanmıştır. Katılımcıların kimliğinin gizli tutulması açısından, görüşme esnasında katılımcılar K1 (Katılımcı 1), K2 (Katılımcı 2) olarak kodlanmış, bazı katılımcı görüşleri bulgular bölümünde doğrudan alıntılar şeklinde sunulmuştur.

Bulgular

Bu bölümde katılımcıların çocuklarda okul öncesi dönemde iki dilde eğitim sürecine ilişkin görüşlerinin bulgularına yer verilmiştir. Bulgular, **iki dilde eğitim ve genel gelişim, iki dilli eğitime uyum süreci, iki dilde eğitimin etkileri, aile bakış açısı ve öneriler** ana temaları ile ilişkilendirilmiştir.

Katılımcıların çocukların genel gelişim özellikleri ve iki dilde eğitime ilişkin bulguları

Katılımcıların sorulara verdiği cevaplar doğrultusunda çocukların genel gelişim özellikleri ve iki dilde eğitime yönelik görüşleri incelenmiş ve aşağıda direk alıntılar şeklinde sunulmuştur:

K1: *‘Kaynaştırma öğrencisi olarak bir tane otizm tanılı öğrencim var. İki dilli eğitimin özellikle otizimli öğrencime etkisinin olumlu olduğunu düşünüyorum. Çünkü İngilizce*

derslerinde öğrendiği şarkıları mırıldanmaya ve o şarkılar eşliğinde ritm tutmaya başladı. Zaten ritm duygusu güçlüydü bu sürecin ona katkısı olduğunu düşünüyorum.

K2: *Gelişimsel açıdan baktığımız zaman sınıftaki çocukların çoğunun gelişimleri yaş gruplarına uygundur. Sadece çok az farkla bazıları gelişim seviyesinin üstünde veya altında diye ikiye ayırabiliriz. Örneğin; bir konuyu bir çocuk çok iyi ve ilk seferde anlarken diğerinin kavraması biraz zaman alıyor. Çift dil eğitim tek dile göre daha karışık olduğu için gelişim seviyesinin altında olan çocuklar konuları anlamakta zorlanıyor. Onlara daha görsel, daha oyunlu öğretmek gerekiyor. Gelişim seviyesi normal ve üstünde olan çocuklar çok rahat anlıyor ve öğrenebiliyorlar.*

K3: *Tabii ki çocuklarımızın hepsi birbirinden farklıdır. Bu farklılıklar; motor gelişimi, dil gelişimi, psiko-sosyal gelişim, fiziksel gelişim ve zihinsel gelişim bir sürü farklı farklı gelişim olduğu için çocuklarımızın hepsi farklıdır. Dil gelişimi iyi olan çocuklarımız ve ana dilini daha çabuk ve iyi öğrenip konuşan çocuklarımız tabii ki de ikinci dil olan yabancı dili de daha rahat öğrenip konuşabiliyorlar. Mesela sosyal gelişimi iyi olan çocuklarımız arkadaşlarıyla farklı dilde irtibata geçmek için bazen kendilerini daha da zorlayıp farklı dil öğrenip sınıf arkadaşlarıyla irtibata geçmek için ikinci dili daha kolay öğrenebiliyorlar. Ama bir çocuğun dil gelişimi daha iyi olmazsa ya da çok sosyal bir çocuk olmazsa ve çok konuşmayı sevmezse o yüzden ikinci dili de çok kendini zorlamıyor sevmiyor ve çok iyi bir bakış açısı olmuyor. İkinci dilde daha çok zorluyor öğretmeni ve kendini bu farklılıklar ikinci dili öğrenmeyi ve konuşmayı etkiliyor.*

K4: *Çocukların gelişimsel özellikleri tamamen birbirinden farklıdır. Kimi yaş seviyesine uygun gelişimsel seviye gösterirken kimi de biraz geride kalmaktadır. Hepsi birbirinden farklıdır. Sınıfta farklı gelişimsel özellikleri gösteren birkaç çocuk bulunmaktadır. Örnek vermek gerekirse biri müziğe çok yatkın, diğeri baleye çok yatkın, bir diğeri de matematiğe çok yatkındır. Çocuk istekli ve algıları açıksa iki dilli eğitim ona olumlu yönde etki etmektedir. Ailede yabancı dil bilen biri varsa hiç zorlanmadan bu eğitimi tamamlayabilmektedir. Fakat bazı öğrenciler kendilerini bu konuda geri çekmektedir. İki dilli eğitimde ara ara zorluklar yaşanmaktadır.*

K5: *Çocukların gelişim özelliklerini psikomotor, sosyal, duygusal, öz bakım ve bilişsel dil gelişimi olarak değerlendiriyorum. Sınıfta farklı gelişim özellikleri gösteren çocuklarım var. Dikkat toplamada zorluk çeken öğrencilerim var. Dikkat süreleri kısa olan öğrencilerim daha çok zorlanıyorlar. Fakat yine de bununla ilgili bir genelleme yapmak zor.*

K6: *Sınıfta herhangi farklı gelişimsel özellik gösteren bir çocuk yok. Çocukların*

gelişim farklılıkları iki dilli eğitime çok büyük bir etkisi olduğunu düşünüyorum. Özellikle bilişsel gelişimlerinin dil öğrenimi açısından çok önemli olması su götürmez bir gerçek. Ayrıca sosyal duygusal gelişimleri de çocukların çift dilli eğitimdeki başarılarına çok büyük katkıda bulunuyor. Ben dışadönük, sosyal, özgüveni yüksek olan çocukların bu süreci daha uyumlu ve başarılı yürüttüklerine inanıyorum. Çünkü kendini ifade edebilme becerisinin dil öğrenme becerisine katkıda bulunduğunu düşünüyorum.

K7: - *Şuan çalıştığım grupla 20 gündür birlikteyim. Bu yüzden haklarında çok detaylı bir bilgiye sahip değilim. Ama genel olarak hepsinin en azından normal bir gelişim gösterdiğine ve herhangi bir gerilik olmadığını söyleyebilirim. İki dilli eğitimde dile yatkınlık belirleyici olabilir. Ama genel olarak çocukların bilişsel performansları yükseldikçe iki dilli eğitime daha kolay adapte olabileceklerini tahmin ediyorum. Muhtemelen gelişimsel geriliği olan öğrenciler 2 dilli eğitime daha zor adapte olacaklardır.*

K8: - *Bir tane konuşma gecikmesi yaşayan bir çocuğum var bir de down sendromlu bir çocuğum var. Normal gelişim gösteren çocuk doğal olarak rahat olacak. Bu konuda konuşma gecikmesi yaşayan zaten ikisini birden sıfırdan başlatmak gerekli. Bilişsel anlamda bir problemi yoksa çok fazla bir sorun yok. Nörolojik tabanı var mı bunun onun görülmesi gerekiyor. Yani eğer ki konuşma gecikmesi yaşayan çocuğun Türkçeyi öğrenmesini bekliyorsak aslında İngilizceyi de çok rahat öğrenebilir. İkisi de konuşma olarak düşünürsek ekstradan bir şey değil de çocukların dil öğrenme kapasitesi sınırsız. İstersem 7 dil de konuşacak olayım nörolojik bir problem yoksa konuşmayla alakalı mesela uyaran eksikliğine bağlı bir problem yaşıyorsa bu çocuk uyaran eksikliğini ortadan kaldırdıktan sonra iki dili de rahatça öğrenebilecek, normal konuşmayı öğrenmesi gibi bence.*

K9: Öğrenme güçlüğü olan bir çocuğumuz olabilir. Kesinlikle bütün aktivitelerden kopuk hiç birine katılım göstermek istemeyen hep sessiz oturan ya da bir şekilde olay çıkarıp da ortamdan uzaklaşmaya çalışan ve başaran, ağlayan bir yere kendini vuran, canı yanan revire giden bu şekilde hep bir ortamdan uzaklaşma çabası içinde olan bir çocuktu. İki dilli eğitimde adaptasyonu yoktu. Normal akademik çalışmalara da katılmak istemiyordu.

Katılımcıların çocukların iki dilde eğitime uyum sürecine ilişkin bulguları

Katılımcıların sorulara verdiği cevaplar doğrultusunda çocukların iki dilde eğitim sürecinin başlarından itibaren verdikleri tepkilere ilişkin görüşleri incelenmiş ve aşağıda direk alıntılar şeklinde sunulmuştur:

K1: *‘Küçük yaşta dil öğrenimi daha kolay olduğundan iki dilli eğitim çok etkili oldu. Türkçe eğitiminde zorlandıkları konuları İngilizcede daha kolay kavradıklarını gözlemledim.*

İngilizceyi çevrelerinde çok sık duydukları bir şey olmadığı için derse merakları fazla olmuştu. Başta anlayamadıkları için yadırgadılar. Ama Türkçe- İngilizce eğitim paralel gittiğinden adapte olmaları çok zaman almadı. Bu konuda cinsiyet farklılıkları olduğunu düşünmüyorum. Biraz çocuğun ilgisini çekip çekmemesine bağlıyorum.'

K2: *Genelde çocukların tepkileri farklı oluyor. İlk başta şaşırıyorlar karşılarında sürekli İngilizce konuşan birini gördükleri zaman. Çünkü sordukları sorulara cevap alamıyorlar. Fakat bir süre sonra bu duruma ayak uydurmaya başlıyorlar. Bir kısım çocuklar da böyle ağlayarak uzaklaşıyorlar benden. Kız ve erkek öğrenci diye ayırırsak bence kız çocukları daha uyumlu, sorumluluk sahibi, çabuk öğrenme eğilimi olan çocuklardır. O yüzden onlar yabancı dile daha yatkınlar. Çünkü erkek çocukların dikkati daha çabuk dağılıyor, masa başında bulunma süreleri kız çocuklarına göre daha kısa oluyor.*

K3: *Bu sınıfta çok farklı oluyor. Çocukların gelişimleriyle ilgili fark olduğu için çocukların yabancı dile bakış açıları yine farklı. Bazıları çok seviyor, anlamaya çalışıyor, dinliyor ve dikkatini topluyor. Bazıları hiç anlamadıkları için hiç dinlemek bile istemiyorlar. Bazıları dinleyip anlamaya çalışıyorlar, anlamadığı zaman farklı tepkiler veriyorlar. Hiç anlamayanlar ise üzülüyorlar. Bazıları heyecanlanıp çok seviniyorlar. Bilmemelerine rağmen bilmiş gibi yapıyorlar ve sınıfta çocukların arasında çok farklı tepkiler görebiliyoruz. Kız ve erkek arasında tabii ki de fark var, her yönden olduğu gibi dil konusunda da ara sıra farklar görebiliyoruz. Normalde kızların dil gelişimleri daha iyi olduğu için ve konuşmayı sevdiği için % 80 - %90 arası kızlar daha ilgili yabancı dil için belki üçüncü dile daha açıklar yoğunlaşmak için ve bu benim sınıflarımda daha çok görünüyor kızlar için daha ilgili görünüyorlar.*

K4: *Kimi öğrenciler sınıfta anlamadığı bir dili konuşan birini gördüklerinde kendilerini geri çekebilir, korkabilir bazıları da bu durumu ilginç bulup, merak edip, öğrenme isteği ile yanaşmaktadır. Bu iki dilli eğitim çocuktan çocuğa farklılık göstermektedir. Çocukların sergiledikleri davranışlara örnek vermek gerekirse İngilizce öğretmeni konuştuğu zaman ' Of yine başladı acaba ne diyor bu?' ya da ' Türkçe konuş anlamıyorum ben seni!' diyen oluyordu. Başka bir örnekle 'Tide your toys ' oyuncakları toplayı her yer toz diye algılayıp oyuncakları toplarken her yer toz öğretmenim deyip toplayan oluyordu. Aslında çok komik görüntüler ortaya çıkmaktadır. İki dilli eğitimde kız ve erkek öğrenciler diye ayırt etmek mantıklı olmayacaktır. Çocuktan çocuğa farklılık gösterebilmektedir. Kimi çok öğretmenini anlamadığı için dersten soğuyabilmektedir. Ya da ben anlamıyorum zaten deyip dikkatini vermemektedir. Çocuktan çocuğa değişiklik gösterebilir. Ama kız çocukları daha dikkatli ve daha sakin olduğundan daha çabuk öğrenebilir.*

K5: İlk başladığımda çocuklar tedirgin, kaygılıydı. Söyledikleri anlaşılmadığı için ben anlamıyorum öğretmenim sen söyler misin diye yanıma geldiler. Bir daha soru sormamaya başladılar İngilizce öğretmenlerine çünkü verilen cevap yabancı dilde olduğu ve anlamadıkları için öğretmenim ben anlamıyorum sen söyler misin gibi cevapları oldu. Kız ve erkek çocukları arasında bir farklılık olduğunu düşünmüyorum.

K6: İngilizceye karşı çok uzaklardı. İngilizce konuşan öğretmenimizle iletişim kurmaktan kaçınıyorlardı. Her öz bakım ihtiyaçlarında ya da daha farklı isteklerini söylemek istediklerinde benimle iletişime geçiyorlardı. Cinsiyetçi olmak istemem ancak kız öğrencilerinin erkek öğrencilere oranla dil öğrenimine daha açık olduklarını düşünüyorum. Özellikle yeniliğe açık olma, başka bir dile hemen uyum sağlama konusunda kız öğrencilerin daha önce olduğunu düşünüyorum.

K7: Türkçe konuşan öğretmenle daha çok iletişim kuruyorlar. İhtiyaçlarını daha kolay ifade edebildikleri için ama İngilizce konuşan diğer öğretmenin tutumuna bağlı olarak onu daha eğlenceli buluyorlar. İhtiyaçları için Türkçe konuşan öğretmene ama bunun dışında da ilgisini çekme açısından diğer öğretmene yöneliyorlar. Kız öğrencilerin dil gelişimleri ve dile olan yatkınlıkları bana sanki biraz daha fazla gibi geliyor. Sıradan bir İngilizce dersinde bile onları daha ilgili buluyorum.

K8: Türkçe konuşarak ikna etmeye çalışıyorlar. İlgisini çekmeye çalışıyorlar, zor bir durumla yanına gidiyorlar ki o da zora düşüp Türkçe konuşun diye. Burada prensibi kırmamak gerekiyor. Siz İngilizce konuşmakla yükümlüsünüz eğer bunu bir kere kırarsanız bunun devamı gelecektir. Mesela düşen bir çocuğa 'ne oldu canım' diye giderse bitti. Türkçe konuştuğunu görürlerse bitti. Türkçe konuştuğunu görürlerse bir daha asla ondan vazgeçmezler çünkü onlar daha kolayına geleni tercih ederler. İki dilli eğitimde kız erkek ayrımı yok ve benim şuana kadar öyle bir gözlemim yok.

K9: Genelde bizim kurumda ya oyunla bu işe başlanıyor ikinci dilde oyun ya da müzik öyle olunca eğlence ile ilgileniyorlardı. Bu da aslında olumlu bir tutum sergilemelerine sebep oluyor. O diğer ikinci tercih edilen dil vakti geldiğinde genelde mutlu eğleneceğini düşünen bir çocuk ifadesi oluyordu. Sonra o dilde sorulan soruları cevaplayamazlarsa genelde davranışta bir değişiklik, kesinlikle ondan kaçmak için şımarma adı altında farklı davranışlar göstermeye başlıyorlar. Ayağa kalkıp hoplama zıplama ya da işte tamamen ortamı terk etme olayı oldu. Benim grup dinamiğimde kız öğrenci sayısı çok değil 12 erkek 4 kız. Bu grupta baktığımda kız öğrencilerimden birinde gelişimsel olarak zaten bir sıkıntı vardı. Kaldı 3 erkekler de İngilizce dersinde ya da durmayı tercih eden aktif olmayan ya da sadece işin eğlence kısmında aktif olan

kesimdi. Ama bunu karşılaştırmak için aslında biraz karma bir grup değil.

Katılımcıların iki dilde eğitimin etkilerine yönelik görüşlerine ilişkin bulguları

Katılımcıların sorulara verdiği cevaplar doğrultusunda iki dilde eğitimin çocukların gelişimleri üzerindeki etkilerine ilişkin görüşleri incelenmiş ve aşağıda direk alıntılar şeklinde sunulmuştur:

K1: *Konuşma gecikmesi yaşayan çocuklarda olumsuz etkileri olacağını düşünüyorum. Örneğin anadile hâkim olmadan önce ikinci bir dile maruz kalan bir çocuk toplum içerisinde kendini ifade edemediği için çekingen davranacaktır. Normal gelişim gösteren çocuklarda ise kelime dağarcığını artırıp yaratıcı düşünceyi geliştireceğini düşünüyorum.*

K2: *İki dilli eğitim de çocuk beyninin birden çok bölgesi çalıştığı için bunun olumlu etkileri olduğunu düşünüyorum. Eğer çocuğun özel bir durumu yoksa herhangi olumsuz bir etki yaratmaz. Özellikle insan ilişkilerinde, iletişime geçmede, kendine güvende çift dilli eğitimin büyük bir olumlu etkisi olduğunu düşünüyorum.*

K3: *Çocuklarımızın 6 yaş altı ikinci ve üçüncü dil öğrenmeleri için çok açık oldukları bir dönemdir. Bence ilk olarak ana dil öğrenmeleri az çok anlamaları ve konuşmaları daha iyi olur. Çünkü o zaman iki-üç dili birbirine karıştırıp ve kendi ana dillerini konuşmaları için biraz zorlanıp ve uzun bir süre zaman geçirmesi gerekiyor ki çocuklar farklı dillerde daha rahat konuşmaları için. O yüzden kendi dillerini az çok öğrenip konuşabilip sonra yabancı dili öğrenmesi 6 yaş altı daha iyi olabilir.*

K4: *İki dilli eğitimde olumlu ve olumsuz tarafları tabii ki vardır. Eğer ailede İngilizce konuşan biri varsa ve okulda da destekleniyorsa bu gayet olumlu bir şekilde ilerlemektedir. Fakat sadece okulda öğrendiği ile olduğu zaman çocuğun Türkçe ve İngilizce olarak kafası karışabilmektedir. Renk sorduğunda ‘yellow’ deyip ‘sarı’ diyememesidir. Bazen çocukların kafası karışabiliyor.*

K5: *Normal gelişim gösteren çocuklar üzerinde dil gelişimiyle ilgili herhangi olumsuz bir etkilerinin olduğunu düşünmüyorum. Aksine olumlu etkilerinin olduğunu düşünüyorum. Çünkü aynı anda beynin birçok fonksiyonunu çalıştırdığını düşünmeye ve dikkatini daha fazla toparlamada etkili olduğunu düşünüyorum.*

K6: *Konuşmakta gecikmiş olan çocuklarda iki dilde verilen eğitimin sakıncalı olabileceğini düşünüyorum. Birbirinden farklı iki fonolojik yapı iki farklı ses iki farklı söyleyiş biçimi duydukları için o çocuklarda kafa karışıklığına sebep olup konuşmalarının daha çok gecikebileceğini düşünüyorum.*

K7: *Olumlu etkisi olacağını düşünüyorum. Sözel ifade açısından belki bir süre dil*

gelişimleri daha yavaş gelişme göstereceğini ama bir süre sonra çok daha iyi bir performansla sahip olacaklardır. Öz güven eksikliği ya da konuşma gecikmesi yaşayan çocuklarda olumsuz etkileri olabilir. Bununla ilgili bilimsel bir şey okumadım emin değilim.

K8: Bir miktar özgüvenle alakalı çünkü tamamıyla farklı bir şeyle karşılaştıklarında yapamıyorum fikri var. Sonradan bunu özgüvene çevirmek de elinizde oluyor. ‘ Bak işte yapabiliyorsun, öğrendin ve yapabiliyorsun. ‘ Demek çok önemli. Tabii bu da nasıl öğretmenlik yaptığınızla alakalı mesela çocuk yanlış yaptığında aşağılayan bir öğretmen oluyorsanız yani İngilizce konuşurken de bu aynı normal eğitiminizi Türkçe veriyorsanız da aynı. Her daim biraz daha kararlı bir şekilde gidersen çocukta özgüven gelişimini destekliyorsun. Ama çocukta tamamen özgüveni yıkan bir şeye de dönüşebilir. O anda çocuğun gerçekten kendini Türkçe anlatmaya ihtiyacı var çok büyük bir problem yaşıyor mesela sen o sırada ‘ anlamıyorum seni İngilizce konuşman lazım’ diye tepki verdiğinde o çocuk hüsrana uğruyor, kendini kapatıyor, anlatmak istemiyor bir daha. Ama eğitim düzgün bir şekilde devam ederse o çocuk artık İngilizceye hâkim olacak ve o şekilde bir problem yaşadığında İngilizce olarak da anlatabilecek.

K9: - İki dilli eğitimin sosyal gelişimine ve dil gelişimine olumlu katkıları olduğunu düşünüyorum. İlk dönemler biraz zorlu geçiyor ama o günleri atlattınca aslında genel gelişim üzerinde birçok olumlu etkisi olduğunu düşünüyorum.

Katılımcıların iki dilde eğitim ile ilgili ailelerin verdikleri tepkilere ilişkin bulguları

Katılımcıların sorulara verdiği cevaplar doğrultusunda iki dilde eğitim ile ilgili aileden gelen geri dönüşlere ilişkin görüşleri incelenmiş ve aşağıda direk alıntılar şeklinde sunulmuştur:

K1: Aileler aktif ve doğru bir şekilde evde tekrarlar yaptıklarında olumlu etkileri olmaktadır. Aileler çocuklarının İngilizce konuşmalarından memnun kaldıklarını sıklıkla dile getirmektedir. Olumsuz geri dönüşlere çok fazla rastlamadım.

K2: Genelde ailelerden olumlu geri dönüşler alıyorum. Aileler kısa sürede çocuklarının adapte olmasına, uyum sağlamasına çok şaşırıp mutlu oluyorlar. Çocukların okulda öğrendiklerini evde yapmaları, tekrar etmeleri bir oyun oynarken, evde gördükleri herhangi bir eşyanın İngilizce ismini söylemeleri cümle kurmaya çalışmaları onları çok mutlu ediyor.

K3: Ailelerden genel olarak çok iyi geri dönüşler oluyor ve çok mutlu oluyorlar. Çocukları farklı dil öğrendikleri zaman evde konuşmaya çalıştıkları zaman aileler buna çok mutlu oluyorlar. Ama tabii ki de bazı aileler daha çok destekliyor öğretmenleri ve çocuklar evde tekrarlar yaparak. Bazıları da desteklemiyor ya da az destekliyor. Bu tür velilerin çocukları da çok farklı oluyor ve sınıf içerisinde çok belli oluyor. Velilerim öğretmenleri

desteklediği çocuklar daha ön planda ve güvenleri artıyor, daha çok konuşabiliyorlar daha çok etkinliklere katılabiliyorlar. Bazı çocuklar İngilizceyi sadece okulda gördükleri için evde hiçbir tekrar duymadıkları için belki de çok önemsemiyorlar ve onlar biraz geri planda kalabiliyorlar. Genel olarak velilerden çok iyi geri dönüşümler geliyor ve çok seviyorlar çocuklarının ikinci dili öğrenmelerini. Bazıları hatta çocuğun kendi dilini tam konuşamıyor ama ikinci dili daha çok seviyor ve konuşmaya çalışıyor. Bu bizim için çok iyi oluyor ve seviyoruz.

K4: İki dilli eğitim sürecinde ailenin büyük bir rol oynaması gerekmektedir. Evde kelimenin tekrar etmesi onlara İngilizce şarkı dinletmesi gibi. Genelde öğretmenlere geri dönüşler şöyle oluyor; benim çocuğum anlamıyor, ben çocuğumla İngilizce konuşamıyorum, akıcı bir şekilde İngilizce konuşmayı bekliyorlar. Aslında bizim vermek istediğimiz kulak dolgunluğu çocuklar ileriki yaşta İngilizceyi daha çabuk öğrenip adapte olsunlar diye bu çabayı veriyoruz ama velilerde şöyle bir algı var; ‘ benim çocuğum şakır şakır İngilizce konuşsun.’ Ama maalesef olmuyor.

K5: Yabancı dil bilgisi olan aileler çocuklarını evde desteklediği için olumlu ilerlemeler kaydediyor ve olumlu düşüncelerinden bahsettiler. Fakat yabancı dil kullanmayan aileler ya da bilmeyen aileler evde tekrar olmadığı için çocuğum İngilizce konuşamıyor öğretmenim neden hala evde konuşamıyor gibi tepkilerle karşılaştım.

K6: Genelde ailelerin dönüşleri olumlu yönde oluyor. Çocuklarının farklı bir dili tanımaları o dili öğrenmeye başlamaları onları çok mutlu ediyor. Ancak bazen çocuklarının ihtiyaçlarının İngilizce öğretmeni tarafından anında karşılanamayacağı konusunda çok endişeli olduklarını dile getiriyorlar.

K7: - Ailelerin İngilizceyle ilgili bir takıntısı olduğu için yeni nesil ebeveynlerin bundan çok hoşnut olacaklarını ve sadece İngilizce konuşan öğretmenle çocuğunun doya doya iletişim kurmadığına sadece odaklanacaklarını düşünüyorum. Muhtemelen Türkçe konuşan öğretmense onlar İngilizce konuşan öğretmenle diyaloglarını önemseyeceklerdir.

K8: - Ana dili İngilizce olan bir aile ise ya da ebeveynlerden bir tanesi öyleyse çocuk hiçbir şekilde zorlanmıyor. Zaten evde konuşulan dil bu veya bazılarının bakıcıları İngilizce konuşuyor bu çocuklar zaten hiç zorlanmıyorlar. Bildikleri bir şey yani ama anne baba İngilizce konuşmadan çocuk birden tak diye girerse ve bazen eğilimlerimizle de alakalı çocuğun İngilizce öğrenmeye eğilimi yoksa çok hoşlanmıyor bu durumdan sinirlenebiliyor, olay çıkarabiliyor, ilgiyi başka şekilde üstüne isteyebiliyor.

K9: Aileler çok hevesli bu konuda ama velilerin oluşturduğu beklenti bazen çocuğa ağır geliyor ve başaramadım hissi veriyor. Okul öncesi yaş grubundan o dili çok iyi konuşmasını

bekliyor aile. Bu da hem öğretmenden hem de çocuktan veli tarafından bir baskıya dönüşüyor. Bunun dışında eğer bu iyi entegre edilmezse normal eğitime bir anda frekans değiştirdiğini düşünüyor çocuk. Kendi dilinde oynarken bir anda bilmediği bir dile ya da öğrenmesi gereken bir dile geçiyor. Bundan zevk almıyorsa ya da bu doğru şekilde entegre edilmediyse bu da çok büyük bir sıkıntı çocuk için. Bilinmezliklerle dolu bir dünyaya hoş geldin diyor. Oyun da oynasa etkinlik de yapsa ona soru da sorulsa buna cevap vermesi de gerekse hani bizim çocuklar hep bilinmezlikten hoşlanmaz ya da koyulan sınırdan hoşlanmaz deriz. Bir anda hâkim olmadığı bir dünya çıkıyor karşısına. Bu da onları farklı davranmaya itebiliyor. Ya da o dile karşı irrite olma durumuna gelebiliyor.

Katılımcıların iki dilde eğitim ile özellikle erken çocukluk döneminde yapılabilecek gelişmeler ve iyileştirmelere yönelik verdikleri önerilere ilişkin bulguları

Katılımcıların sorulara verdiği cevaplar doğrultusunda iki dilde eğitim ile ilgili önerileri incelenmiş ve aşağıda direk alıntılar şeklinde sunulmuştur:

K1: ‘Sınıflarda İngilizce öğretmenleri ile çocuk gelişimciler ya da okul öncesi öğretmenleri konuları paralel şekilde ele almalıdır. İngilizce dil öğretiminin daha iyi pekişmesi için görsel materyallere ve oyuna daha çok yer verilmelidir.’

K2: İngilizce ile ilgili materyaller daha çok genişletilebilir. Tamamen İngilizce çalışılan o şekilde donatılmış, o şekilde oyuncakların olduğu sınıflar yapılabilir. Sınıflarda akıllı tahtalar olabilir, böylece görseller daha rahatlıkla uygulanabilir. Büyük kartların, büyük hikâye kitaplarının olduğu yani sadece İngilizce ile ilgili donatılmış bir sınıf hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin işini daha da kolaylaştırabilir diye düşünüyorum.

K3: Ben ikinci dil ile ilgili eğitimi de çocuğun kendi okul öncesi öğretmeninden alması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü çocukların gelişimlerini ve sınıf içi dinamikleri onlar daha iyi yönetebiliyorlar. Bu açıdan da yabancı dil açısından donanımlı ve ikinci bir dil öğretiminin nasıl yapılacağını iyi bile okul öncesi öğretmenleri yetiştirilmeli

K4: İki dilli çocukların sürekli İngilizce’ye maruz kalmaları gerekmektedir. Gerek okulda gerek ev hayatında gerek dışarıda çocuklar sürekli maruz kaldığı zaman ister istemez o dili öğreneceklerdir. Onun sıklığını artırmak gerekmektedir.

K5: Aile katılımı daha fazla aktifleştirilirse ve çocuk yabancı dil kullanmaya daha fazla maruz kalırsa bu konuyla ilgili daha iyi ilerlemeler kaydedeceğini düşünüyorum.

K6: İki dilli eğitim verilirken, özellikle erken çocukluk döneminde İngilizce konuşan öğretmenin erken çocukluk eğitimi almış öğretmenler olması oldukça önemli. Çünkü bütün bir eğitim süreci boyunca yabancı dil öğretmeni de çocuklarla birlikte oluyorlar. Çocukların

gelişim düzeyine uygun olarak yabancı dil eğitiminin yapılması çok önemli. Bu konuda okullarda iyileştirmeler yapılabileceğini düşünüyorum.

K7: - *Devlet okullarında iki dilli eğitime öncelik verilmeli. Devlet anaokulunda böyle bir yatırım yapıldığını sanmıyorum. İngilizce ek dersi varsa ne ala gibi görünüyor ama İngilizce dersinde ya da İngilizce konuşan öğretmenin kullandığı materyalin zenginliği çok ilgisini çeken bir faktör olacağını tahmin ediyorum.*

K8: - *Politik olarak ya da milliyetçilik olarak düşünülmemesi gerekli. Çocukların zaten dili öğrenmeye hazır olduğunu düşünüyorum. Mesela 3 yaşındaki bir çocuğa istesem ben 7 dil de öğretebilirim. Yeter ki uygulamalı olarak alsın onu. Ben o çocukla o dili konuşursam o onu öğrenecektir. Çünkü beyinde zaten böyle bir mekanizma var. Böyle bir kapasitesi varken ben neden kullanmayayım bunu. Şuan da biz dünyanın her tarafında İngilizce konuşuyoruz. Şuan dünyanın dili İngilizce neden bu çocuk bunu öğrenmesin? O zaman uygulamalı bir şekilde yani gerçekten konuşabilen birinden öğrenmeye başlarsa çok daha rahat atlatacak bu aşamaları.*

K9: *Devlet öğretmen bulabilirse iki dilli eğitimi de yapar yoksa programlarda görünüyor ama dersler olmuyor, seçmeli gibi oluyor. İngilizce öğretmeni kurumda her zaman olmayan bir öğretmen dışarıdan geliyor yani asla okula ve öğrencilere adaptasyonu yok. Kurumu ve öğrencileri tanımıyor. Gelip kendince hazırladığı bir etkinliği uygulayıp gidiyor. Çocuklar ne kadar ayak uydurabiliyorsa o kadar, bu durum çok kötü. Öğretmenler İngilizce öğretmenliğinden mezun olup okul öncesi eğitimle gelişimle çok da alakası olmayan öğretmenler dolayısıyla çok havada kalıyor. Ne yaş grubunu tanıyor ne de hangi aktiviteyi yapacağını biliyor. Yani ülkede erken yıllarda verilen İngilizce eğitimin daha çok formaliteden ibaret olduğunu düşünüyorum.*

Katılımcıların verdikleri cevaplar doğrultusunda ana temalar ve alt temalara ilişkin öğretmenlerin kullandıkları ifadelerin sıklıkları Tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 2. Katılımcıların istenmeyen davranış tanımına yönelik cevaplarının sıklık tablosu

Temalar	Katılımcıların kullandıkları kavramlar	Frekans (Sayı)
Çocukların genel gelişimsel özellikleri ve iki dilli eğitim sürecine etkisi	Sınıfta gelişimsel bir farklılığı olan çocuğun bulunması	f(4)
	Gelişimsel bazı farklılıkların iki dilli eğitim sürecini olumsuz etkilediği	f(6)
	Bilişsel gelişim, dil gelişimi ve sosyal gelişimi iyi olan çocukların iki dilli eğitim sürecinde daha başarılı olması	f(5)
İki dilli eğitime uyum süreci	Yeni bir dile karşı merak ve şaşkınlık	f(4)
	Yeni bir dile karşı kaygılı ve tedirgin	f(3)
	Yabancı dilde konuşan öğretmenle iletişim kurmaktan kaçınma	f(5)
	Kız öğrenciler daha uyumlu, daha kolay bir geçiş sağlıyorlar	f(5)
İki dilli eğitimin etkileri	Dikkat, sözel ifade, sosyal alanda ve öz güven kazanmada olumlu etkiler	f(5)
	Dil ile ilgili problemlerde, konuşma gecikmesinde olumsuz etkiler	f(4)
İki dilli eğitim sürecinde aile tepkileri	Çocuğun evde İngilizce konuşmasından mutluluk duyma	f(7)
	Çocuktan ve okuldan yüksek beklentiler duyup ikinci dilde eğitimi yeterli bulmama	f(3)
İki dilli eğitim ile ilgili öneriler	Her iki dilde eğitimin paralel gitmesi	f(5)
	İkinci dile özelleştirilmiş materyallerin olması	f(3)
	Her iki dili de aynı öğretmenin vermesi ya da ikinci dili öğrenen kişinin de erken çocukluk eğitimi almış olması	f(3)
	Aile katılımının sağlanması	f(6)
	İki dilde eğitimin devlet okullarında da yaygınlaştırılması	f(4)

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada, iki dilde eğitim veren okul öncesi öğretmenleri ve ikinci bir dilde eğitim veren öğretmenlerin erken yıllarda iki dilde eğitim ile ilgili genel bakış açıları, iki dilde eğitim süreci ve çocuklar ile aileler üzerindeki etkilerinin derinlemesine betimlenerek incelenmesi amaçlanmıştır. Bu araştırmanın bulgularına dayanarak öğretmenlerin gelişimsel bazı farklılıkların iki dilde eğitim sürecini olumsuz etkilediğine dair görüş bildirdikleri görülmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde ve dünyada ikinci dil ve iki dilli ortamların giderek daha yaygın hale gelmesi, bu durumun özellikle farklı gelişen çocuklar üzerindeki etkisine ilişkin bazı klinik yansımaları ele almak gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Literatürde normal gelişim gösteren çocuklarda iki dilli eğitim, çok çeşitli dil ve bilişsel avantajlarla ilişkilendirilmektedir (Diaz, 1985; Unsworth, 2016; Bialystok ve Werker, 2017). Araştırma sonuçları, mümkün olduğunca fazla sayıda çocuğun 2 veya daha fazla dilde eğitim alma fırsatına sahip olması ve ana dili azınlık çocukları korumak için de çaba gösterilmesi gerektiğini söylemektedir (Bialystok, 2015; Valian, 2015). Ancak, burada sorulması gereken önemli bir soru, aynı sonuçların iki dillilikten de bağımsız olarak, herhangi bir dilde dahi güçlükler yaşayan ya da farklı gelişen çocuklar için de geçerli olup olmadığıdır. Bu soruyu elen alan

çalışmalardan bazıları özellikle dil güçlüğü yaşayan çocuklarda fonksiyonel dil sonuçlarının belirlenmesine ve dil girdisi kalitesinin önemini vurgulamışlardır. Nitekim gelişimsel olarak farklılıkları olan bazı çocuklar için, ana dili edinmek dahi normal gelişim gösteren çocuklara göre çok daha zorlu bir görev olabilmektedir. Örneğin, bilişsel gerilikler, otizm, çeşitli dil bozuklukları dil edinme mekanizmaları üzerinde özel olumsuz sonuçlara sahiptir (Rice, 2016; Atkinson, 2016; Genesee, 2015). Bu çocuklar için, dili kullanım (pragmatik), içerik (anlambilim) ve / veya form (sözdizimi, morfoloji, fonoloji) ile ilgili kurallar özellikle zordur bu da önemli dil gecikmeleri ve dil sapmalarına yol açmaktadır. Dolayısıyla incelenen çalışma sonuçları yaptığımız bu çalışmanın sonuçları ile benzer şekilde farklı gelişen çocukların sosyal, iletişimsel ve bilişsel güçlükler ile birlikte, ikinci bir kazanımının son derece zor olduğunu göstermektedir (Marinova-Todd vd., 2016).

Yapılan bu çalışmada öğretmenler iki dilde eğitime uyum sürecinde çocukların başlarda yabancı dilde konuşan öğretmenle iletişim kurmaktan kaçındıklarını dile getirmişlerdir. Buna ek olarak yine uyum sürecine ilişkin, kız öğrencilerin iki dilde verilen eğitime daha iyi uyum sağladıklarını ve daha kolay bir geçiş yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Dil gelişimi ile ilgili cinsiyet farklılıklarını inceleyen çalışmalarda genel olarak dil kazanımının kızlarda erkeklerden daha önce olduğu ile ilgili sonuçlar mevcuttur (Gleason ve Ely, 2002). Yapılan bazı erken dönem çalışmalar bu farklılığın erken dönem kelime kazanımında görülebileceğini, yeni sözcüklerin edinildiği ve kelime dağarcığının arttığı yıllarda cinsiyet farklılıklarının 20–24 aylık yaş aralığından itibaren azaldığını vurgulamıştır (Huttenlocher vd.,1991). İkinci dilin kazanımı ve iki dilliliğe uyum süreci ile ilgili ise alan yazında cinsiyetler arası herhangi bir farklılık belirtilmemiştir.

Çalışmanın yapıldığı öğretmen grubu iki dilde eğitimin erken çocukluk dönemindeki çocukların performansları üzerindeki etkilerine de değinmiş, verilen eğitimin çocukların özellikle dikkat becerileri, sözel ifade, sosyal alan ve öz güven kazanmada olumlu etkileri olduğunu dile getirmişlerdir. Bu bulguları destekler nitelikte Lee, 1996 yılında dilsel, sosyal ve bilişsel gelişim sürecinin kritik evresi olan erken çocukluk döneminde özellikle ifade edici dilin üretken yapısını desteklemenin bir yolu olarak erken çocukluk programlarına iki dilli eğitimin eklenmesi için önerilerde bulunmuştur. Buna benzer şekilde normal gelişim gösteren çocuklarla yapılan birçok çalışma sonucu, çocuklukta iki dilliliğin, çocuğun gelişimindeki etkinliği yüksek önemli bir deneyim olduğunu göstermektedir. İlgi çekici şekilde araştırmalar, bu etkilerin, söz konusu etkinin bekleneceği dil alanı ile sınırlı kalmayarak sözel olmayan bilişsel yetenekleri de kapsadığını göstermiştir (Bialystok, 2006; Genesee, 2009; Ball, 2010).

İki dilli eğitim sürecinde aile tepkileri ile ilgili öğretmen görüşleri, ailelerin ikinci dil öğreniminden, çocuklarının evde ikinci bir dilde kelimeler söylemesinden mutluluk duyduğu yönünde olmuştur. İki dilde eğitim verilen okullarda ebeveynlerle yapılan çalışmalar, ailelerin büyük bir çoğunluğunun ikinci dilin öğretimini avantajlı bir durum olarak değerlendirdiklerini göstermektedir (Baker, 1995; Fogle ve King, 2017; Piller ve Gerber, 2018; Smith-Christmas, 2016). Ayrıca bu çalışma kapsamında öğretmenler iki dilde eğitim sürecinde ailelerin aktif katılımının, programın başarısındaki en büyük etken olduğunu ifade etmişlerdir. Bu konuda öğretmenlerle yapılan görüşmeler ailelerden bekledikleri destekleri tam olarak göremedikleri yönünde olmuştur. Oysaki öğretmenler aileler tarafından desteklendiklerinde çocukların ikinci dile hâkimiyetinin hızla arttığı ve uyum sürecinin kolaylaştığını ifade etmişlerdir. Hiç şüphesiz iki dilli ebeveynlerin çocuklarında iki dilli eğitim sürecine adaptasyon ve programın başarısı noktasında daha fazla yol kat edilmektedir. Ancak programlara aile katılımının olması her zaman ikinci bir dil bilmeyi gerektirmemektedir. Bu doğrultuda öğretmenlerin aileyi yönlendirmesi ve ailenin de öğretmenleri desteklemesi belirleyici olacaktır.

Gort ve Pontier (2013) okul öncesi eğitim programının iki dilde sunulması iki öğretmenin de ikinci bir dil bağlamında yan yana çalışırken, yalnızca dilbilgisi uygulamalarını değil aynı zamanda içerik öğretme yaklaşımlarını da koordineli olarak vermelerini gerektiğini belirtmişlerdir. Yapılan bu çalışmada da öğretmenlerin çoğunluğu benzer şekilde iki dilde eğitim programının uygulanması sırasında her iki dilde eğitimin paralel gitmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Bu araştırmada, öğretmenlerin okul öncesi dönemde iki dilde eğitimin ile ilgili genel bakış açıları ve çocuklar ile aileler üzerindeki etkilerinin derinlemesine betimlenerek incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda uygun veriler elde etmek için nitel araştırma modelinden fenomenoloji deseni kullanılmış ve veriler yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla toplanmıştır. Çalışma grubunda görüşmelerden elde edilen veriler arasındaki benzerlik ile farklılıklar saptanarak ilişkili yorumlamalar yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda; öğretmenlerden alınan cevaplar *Çocukların genel gelişimsel özellikleri ve iki dilli eğitim sürecine etkisi, İki dilli eğitime uyum süreci, İki dilli eğitimin çocuklara etkileri, İki dilli eğitim sürecinde aile tepkileri, İki dilli eğitim ile ilgili öneriler* ana temaları ile ilişkilendirilmiştir. Bu çalışma ile iki dilde erken eğitimin çocuklar üzerindeki etkileri, çocukların ikinci bir dile adaptasyon süreçlerinin bazı özelliklere göre değişip değişmediği, iki dilde eğitimin genel etkileri ve sonuçları itibarıyla, bu alanda çalışan uzmanlara, ailelere ve iki dilde eğitim alan çocuklara olumlu çıktılar olacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın sonuçları doğrultusunda iki dilli eğitime yönelik aşağıdaki öneriler sunulmuştur;

- Erken çocukluk döneminde iki dilli eğitim ile ilgili yapılan araştırmalar, çocukların, ebeveynlerin ve öğretmenlerin bireysel özelliklerini dikkate alarak birbirleri ile etkileşimlerini incelemelidir.
- İki dilde eğitim sosyo-dilbilimsel, eğitimsel ve sosyo politik bağlamda ele alınmalı, sınıflarda uygulanan dil modelleri ve uygulamaları statik değil dinamik ve sınıf özelliklerine uyarlanabilir olmalıdır.
- Bu konudaki çalışmaların artırılarak, eğitimsel dilbilim, dil politikası, dil planlaması gibi farklı alanları sosyo-dilbilimsel bir perspektiften bir araya getirerek, ülkemizde okul öncesi dönemde iki dilli eğitim çalışmalarının disiplinler arası bir şekilde çalışılması gerektiğinin vurgulanması gerekmektedir. Disiplinler arası bir yaklaşım, iki dilli okul öncesi eğitimin üç örtüşen alanını - öğretmenleri, aileleri ve çocuğu – iki dilli eğitimin vazgeçilmez parçaları olarak incelemeyi kolaylaştıracaktır.
- Çocukların dil öğrenmede kritik evreler olan erken çocukluk dönemi yıllarında iki dilli eğitimin devlet anaokullarında yaygınlaştırılması için gerekli alt yapı çalışmaları ve politik düzenlemeler yapılmalı finansal destek sağlanmalıdır.
- Akademik başarının yanı sıra sosyo-duygusal gelişimi de destekleyecek, aile katılımını içeren yüksek kaliteli ve kapsamlı iki dilli okul öncesi eğitim programları geliştirilmelidir.
- İki dil bilen okul öncesi öğretmenlerinin iki dilli eğitim sürecinde aktif olarak yer alması sağlanmalı
- İki dilli eğitime ikinci dilde yapılacak eğitim ihtiyaçlarını belirlemek ve tanımlamak için, yaşa uygun, değerlendirme araçlarının, geliştirmesi ve kullanılması gerekmektedir.

Teşekkür

Çalışmaya verdikleri destekten dolayı AKD Eğitim Kurumu'na ve görüşme yapmayı kabul eden öğretmenlerine teşekkürlerimizi sunarız.

Finansal Destek

Çalışma için herhangi bir finansal destek bulunmamaktadır.

Çıkar Çatışması

Bu makale üzerinde herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Atkinson, A. (2016). Does bilingualism delay the development of dementia?. *Journal of European Psychology Students*, 7(1).
- Ball, J. (2010). *Enhancing learning of children from diverse language backgrounds: Mother tongue-based bilingual or multilingual education in early childhood and early primary school years*. Victoria, Canada: Early Childhood Development Intercultural Partnerships, University of Victoria.
- Baker, C. (1995). *A Parents' and Teachers' Guide to Bilingualism. Bilingual Education and Bilingualism 5*. Multilingual Matters, 1900 Frost Road, Suite 101, Bristol, PA 19007 (paperback: ISBN-1-85359-264-1; hardbound: ISBN-1-85359-265-X)..
- Bialystok, E. (2006). Second-language acquisition and bilingualism at an early age and the impact on early cognitive development. *Encyclopedia on early childhood development*, 1-4.
- Bialystok, E. (2016). Bilingual education for young children: review of the effects and consequences. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 1-14.
- Bialystok, E., & Werker, J. F. (2017). The systematic effects of bilingualism on children's development. *Developmental science*, 20(1), e12535.
- Cook, V. (2016). *Second language learning and language teaching*. Routledge.
- Dennaoui, K., Nicholls, R. J., O'Connor, M., Tarasuk, J., Kvalsvig, A., & Goldfeld, S. (2016). The English proficiency and academic language skills of Australian bilingual children during the primary school years. *International journal of speech-language pathology*, 18(2), 157-165.
- Diaz, R. M. (1985). Bilingual cognitive development: Addressing three gaps in current research. *Child development*, 1376-1388.
- Ekiz, D. (2003). *Eğitimde araştırma yöntem ve metodlarına giriş: Nitel, nicel ve eleştirel kuram metodolojileri*. Anı Yayıncılık.
- Fogle, L. W., & King, K. A. (2017). Bi-and multilingual family language socialization. *Language socialization*, 1-17.
- Gándara, P., & Escamilla, K. (2017). Bilingual education in the United States. *Bilingual and multilingual education*, 439-452.
- Garrity, S., Aquino-Sterling, C. R., Van Liew, C., & Day, A. (2018). Beliefs about bilingualism, bilingual education, and dual language development of early childhood preservice teachers raised in a Prop 227 environment. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 21(2), 179-196.
- Genesee, F. (2009). Early childhood bilingualism: Perils and possibilities. *Journal of Applied Research on Learning*, 2(2), 1-21.
- Genesee, F. (2015). Myths about early childhood bilingualism. *Canadian Psychology/Psychologie Canadienne*, 56(1), 6.
- Gleason, J. B., & Ely, R. (2002). Gender differences in language development. *Biology, society, and behavior: The development of sex differences in cognition*, 21, 127-154.
- Gort, M., & Pontier, R. W. (2013). Exploring bilingual pedagogies in dual language preschool classrooms. *Language and Education*, 27(3), 223-245.
- Haugen, E. (1971). The ecology of language. *Linguistic Reporter*.
- Huttenlocher, J., Haight, W., Bryk, A., Seltzer, M., & Lyons, T. (1991). Early vocabulary growth: relation to language input and gender. *Developmental psychology*, 27(2), 236.
- Karasar, N. (2009). Bilimsel araştırma yöntemi (19. bs). *Ankara: Nobel yayın dağıtım*.
- Mackey, W. F. (1970). A typology of bilingual education. *Foreign language annals*, 3(4), 596-606.
- Marinova-Todd, S. H., Colozzo, P., Mirenda, P., Stahl, H., Bird, E. K. R., Parkington, K., ... & Genesee, F. (2016). Professional practices and opinions about services available to bilingual children with developmental disabilities: An international study. *Journal of communication disorders*, 63, 47-62.
- Merriam, S. B., & Tisdell, E. J. (2015). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. John Wiley & Sons.
- Nieto, D. (2009). A brief history of bilingual education in the United States. *Urban Ed Journal*, 61, 61-65.

- Ovando, C. J. (2003). Bilingual education in the United States: Historical development and current issues. *Bilingual research journal*, 27(1), 1-24.
- Piller, I., & Gerber, L. (2018). Family language policy between the bilingual advantage and the monolingual mindset. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 1-14.
- Pontier, R., & Gort, M. (2016). Coordinated translanguaging pedagogy as distributed cognition: A case study of two dual language bilingual education preschool coteachers' languaging practices during shared book readings. *International Multilingual Research Journal*, 10(2), 89-106.
- Smith-Christmas, C. (2016). What Is Family Language Policy?. In *Family Language Policy: Maintaining an Endangered Language in the Home* (pp. 1-19). Palgrave Pivot, London.
- Unsworth, S. (2016). Quantity and quality of language input in bilingual language development. *Bilingualism across the lifespan: Factors moderating language proficiency*, 103-122.
- Van Rinsveld, A., Dricot, L., Guillaume, M., & Schiltz, C. (2015). Functional connectivity and structural analyses in the bilingual brain: implications for arithmetic.
- Valian, V. (2015). Bilingualism and cognition. *Bilingualism: Language and Cognition*, 18(1), 3-24.
- Yilmaz, M. Y. (2014). İki Dillilik Olgusu ve Almanya'daki Türklerin İki Dilli Eğitim Sorunu. *Electronic Turkish Studies*, 9(3).